

KONFERENCE OM
VARETÆGTSFÆNGSLING
7. OKTOBER 2024

Thomas Rørdam

PROBLEMSTILLING MV

- Er der plads til forbedring hos domstolene?
- Lidt om udviklingen i retspraksis mht varetægtsfængsling og isolation, jf. også Peter Vedel Kessing i U 2024 B.111 ff.
- Jeg vil navnlig omtale praksis vedr. fængsling efter rpl. § 762, stk. 1, nr. 3, med udgangspunkt i nyere højesteretsafgørelser.
- Men jeg begynder med begrundelseskravet, hvis overholdelse er af stor betydning for, at varetægtsfængsling kun sker, når betingelserne er opfyldt, jf. også Peter Vedel Kessing i U 2024 B.111 ff.

BETÆNKNING 728/1974 SIDE 42-43 OM BEGRUNDELSKRAVET

- "En begrundelse har ingen værdi, hvis den udformes blot som en gengivelse af lovens krav (f.eks. "da der er grund til at frygte, at sigtede på fri fod vil begå nye lovovertrædelser, og varetægt er påkrævet for at forhindre dette ...". Der må kræves en angivelse af de momenter i sagen, der begrunder, at varetægtsbetingelserne er opfyldt (f.eks. "da sigtede tidligere er straffet for tilsvarende lovovertrædelser, og da han nu er sigtet for fem tilfælde af brugstyverier af motorkøretøjer, hvoraf de sidste to skal være begået, efter at han var afhørt af politiet om de tre første, findes der grund til at frygte, at han på fri fod vil begå nye lovovertrædelser ...")."
- Udvalget vil ikke udelukke, "at et begrundelseskrav i enkelte tilfælde vil kunne tvinge retten til en sådan fornyet overvejelse af sagen, at det vil få indflydelse på afgørelsen af varetægtsspørgsmålet allerede i første instans."

STRAFFEPROCESSEN 4. UDG. SIDE 649-650

- "En utilstrækkelig begrundelse indebærer med andre ord risiko for, at der træffes en afgørelse om fængsling, uden at betingelserne herfor er opfyldt. Omvendt reduceres risikoen for fejlagtige afgørelser, hvis der angives en udførlig begrundelse. Det er i den forbindelse tankevækkende, at Højesteret i alle de fire sager, hvor Højesteret inden for nyere tid har kritiseret mangelfulde begrundelser, har ændret en afgørelse om fængsling til løsladelse ..."
- "Endvidere kan en begrundelse evt. medvirke til at gøre varetægtsfængslingen kortere. Det gælder i de tilfælde, hvor det af begrundelsen kan udledes, hvad der skal til, for at fængsling ikke længere er påkrævet."

FÆNGSLING EFTER § 762, STK. 1, NR. 3

- Indikationskravet går efter bestemmelsen ud på, at "der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre".
- Dette indebærer (alle tre krav skal være opfyldt og indgå i begrundelsen):
 - 1) Det skal kunne konkretiseres, hvad man frygter, at sigtede vil gøre til skade for efterforskningen, hvis der ikke sker fængsling.
 - 2) Der skal være bestemte grunde til at tro, at sigtede på fri fod vil gøre det, man frygter (*vil* sigtede skade efterforskningen).
 - 3) Der skal være bestemte grunde til at tro, at sigtede vil få held til at skade efterforskningen, hvis sigtede gør det, man frygter (*kan* sigtede skade efterforskningen).

STRAFFEPROCESSEN 4. UDG. SIDE 604

- "... der skal mere til at begrunde fængsling efter nr. 3 ved efterforskningens afslutning end ved dens begyndelse, og endnu mere, når hovedforhandlingen er påbegyndt, og sigtede har afgivet forklaring. Når efterforskningen er afsluttet, skal der efter forarbejderne foreligge en betydelig påvirkningsrisiko af afgørende betydning for forfølgningen eller væsentlige hensyn til beskyttelse af af vidner eller andre, for at varetægtsfængsling kan opretholdes."

STRAFFEPROCESSEN 4. UDG. S. 604 (FORTSAT)

- "Betingelserne for fængsling efter nr. 3 vil ofte uden videre være opfyldt på efterforskningens indledende stadie i grovere sager om organiseret kriminalitet og bandekriminalitet, hvis der ikke er klarhed over sagen, og der er mulighed for, at vidner eller andre kan påvirkes, forklaringer samstemmes eller spor fjernes ... Også i andre sager kan det på det indledende stadie efter omstændighederne være nødvendigt ikke at stille for strenge krav til navnlig betingelsen om, at det skal kunne konkretiseres, hvad man frygter, at sigtede vil gøre til skade for efterforskningen, hvis der ikke sker fængsling. Det må dog i det mindste kunne angives, hvilke realistiske skademuligheder der foreligger. Senere i efterforskningsforløbet skærpes kravene til såvel konkretisering som vurderingen af, hvad sigtede på fri fod vil og kan gøre for at skade efterforskningen."

U 2011.1758 H

- T havde siden den 1. juni 2010 været varetægtsfængslet som sigtet for hæleri af særlig grov beskaffenhed begået sammen med S og K. S havde tilstået, og hans sag var afgjort. Sagerne mod T og K var berammet på to forskellige dage. Byretten fandt den 19. august 2010 grundlag for fortsat fængsling af K, men løslod T. Byretten henviste fsva T til, at S nu havde afgivet indenretlig forklaring, og at der sammenholdt med T's personlige forhold derfor ikke længere var grund til at antage, at T på fri fod ville eller kunne vanskeliggøre forfølgningen ved at påvirke medgerningsmanden.
- Landsretten fængslede efter stk. 1, nr. 3: "Grundlaget for landsrettens kendelse af 26. juli 2010 findes fortsat at foreligge. Det bemærkes herved, at S' forklaring i relation til T og K ikke er detaljeret i et sådant omfang, at der ikke længere er bestemte grunde til at antage, at T og K vil afstemme deres forklaringer med ham."
- Højesteret stadfæstede byrettens afgørelse i henhold til grundene.

U 2012.1088 H

- Den 16-årige T blev den 19. marts 2011 varetægtsfængslet i medfør af rpl. § 762, stk. 1, nr. 3, af som sigtet for røveri mod en guldsmedeforretning begået med to medgerningsmænd, T2 og T3, under anvendelse af en attrappistol og med et udbytte på ca. 1,8 mio. kr. Selve røveriet blev udført af T2, mens T skulle vente i nærheden. T nægtede sig på det tidspunkt skyldig. Den 25. maj 2011 var efterforskningen i sagen mod T afsluttet, og T havde aflagt fuld tilståelse, idet han indenretligt havde vedstået en forklaring afgivet til politiet om røveriet. T's forklaring var i det væsentlige i overensstemmelse med den forklaring, som T2 havde afgivet såvel til politiet som under en tilståelsessag mod T2, som blev afgjort den 25. maj 2011, hvorved T2 blev idømt fængsel i 1 år og 3 måneder, heraf 5 måneder ubetinget. T2 blev løsladt ved domsafsigelsen. T3 nægtede sig skyldig og var fortsat varetægtsfængslet. Byretten bestemte samme dag, at betingelserne for varetægtsfængsling af T i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3, ikke længere var opfyldt. Landsretten bestemte, at T skulle være varetægtsfængslet i medfør af § 762, stk. 1, nr. 3. Højesteret fandt, at der den 25. maj 2011 ikke var bestemte grunde til at antage, at T på fri fod ville og kunne vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved påvirkning af medsigtede eller andre, hvorfor betingelserne for varetægtsfængsling efter § 762, stk. 1, nr. 3, ikke var opfyldt.

U 2015.1794 H

- I en sag om menneskesmugling, hvor byretten havde løsladt, traf landsretten afgørelse om fængsling med følgende "begrundelse": ... da der efter sagens omstændigheder er bestemte grunde til at antage, at S vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, finder landsretten, at betingelserne for varetægtsfængsling i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. ... 3, er opfyldt".
- Højesteret omgjorde og kritiserede den mangelfulde begrundelse.

U 2016.3290 H

- En 17-årig, T, blev i november 2015 varetægtsfængslet for et røveri, hvor en ansat, A, på T's arbejdsplads var blevet truet med knive mv. T forklarede ved anholdelsen og i grundlovsforhøret om sin rolle i røveriet, og navngav tre medgerningsmænd og forklarede detaljeret om deres rolle. Efter at der i januar 2016 var rejst tiltale i sagen mod T og de tre andre, løslod byretten ved en kendelse af 11. februar 2016 T, idet retten fandt, at der ikke længere var risiko for, at han ville påvirke sagens opklaring, da han havde afgivet en detaljeret forklaring, som nu var blevet fuldt efterprøvet af politiet.
- Landsretten fængslede og lagde vægt på sagens karakter og grovhed sammenholdt med oplysningerne om, at et vidne, som var sigtedes tidligere arbejdskollega, var meget psykisk påvirket af det, hun havde været udsat for, og at de medtiltalte ikke havde ønsket at udtale sig om forholdet. På denne baggrund fandt landsretten, at der var bestemte grunde til at antage, at T ville vanskeliggøre forfølgningen i sagen.

U 2016.3290 H (FORTSAT)

Højesteret:

"På tidspunktet for landsrettens kendelse var efterforskningen i sagen afsluttet, og T havde til politiet og i retten afgivet forklaring, hvor han erkendte sin egen deltagelse i forbindelse med røveriet. Han havde også forklaret om de tre medgerningsmænd til røveriet, herunder om identiteten på dem og om deres rolle. Politiet havde endvidere haft lejlighed til at efterprøve forklaringen.

De tre andre tiltalte nægtede sig skyldige og havde ikke ønsket at afgive forklaring til politiet eller i retten, og det vidne, som var til stede under røveriet, og som T var kollega med på gerningstidspunktet, var efter det oplyste meget påvirket af det, hun havde været udsat for.

Som fastslået i Højesterets kendelse af 5. juni 2012 (U_2012.1088 H) må der imidlertid foretages en vurdering af, om der er bestemte grunde til at antage, at den sigtede, som spørgsmålet om fortsat varetægtsfængsling angår, på fri fod vil og kan vanskeliggøre forfølgningen i sagen, herunder ved påvirkning af medsigtede eller andre.

Under de ovennævnte omstændigheder tiltræder Højesteret byrettens vurdering, hvorefter dette ikke længere var tilfældet for T's vedkommende."

U 2023.2738 H

- T var tiltalt for seksuelle overgreb mod adoptivdatter F, der var mentalt retarderet.
- T havde været fængslet siden den 25. maj 2022 efter stk. 1, nr. 3.
- Sagen blev hovedforhandlet i byretten den 11. august 2022, hvor T og vidner afgav forklaring, og der blev spillet videoafhøring af F. Sagen blev udsat på færdiggørelse af dokumentation.
- Byretten traf afgørelse om fortsat fængsling efter stk. 1, nr. 3, hvilket landsretten stadfæstede. Landsrettens "begrundelse" fsva indikationskravet: "Der er efter en samlet vurdering af sagens omstændigheder bestemte grunde til at antage, at sigtede på fri fod vil vanskeliggøre forfølgningen i sagen, navnlig ved at påvirke andre. Landsretten tiltræder derfor, at betingelserne for fortsat varetægtsfængsling i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, er opfyldt."

U 2023.2738 H (FORTSAT)

- Hovedforhandlingen fortsatte den 29. september 2022, hvor der blev afsat kendelse om, at T var skyldig, og sagen blev udsat på straffastsættelse.
- Den 11. oktober 2022 traf byretten igen afgørelse om fortsat fængsling efter stk. 1, nr. 3. Begrundelsen var den samme som sidst med tilføjelse om, at landsretten ikke ved sin tidligere afgørelse lagde vægt på, at skyldspørgsmålet ikke var afgjort. Landsretten stadfæstede.
- T blev ved byrettens dom af 25. november 2022 idømt en delvist betinget straf på fængsel i 1 år og 3 mdr.

U 2023.2738 H (FORTSAT)

- Højesteret vedrørende den første fængsling: "Der skal foretages en vurdering af, om der var bestemte grunde til at antage, at T ville og kunne påvirke særligt F på en måde, der kunne få indflydelse på strafforfølgningens udfald. Efterforskningen i sagen var afsluttet, og der var gennemført videoafhøring af F. Genafhøring af F var endvidere blevet afvist, hvilket ikke var blevet påklaget. T og øvrige vidner i sagen havde ligeledes afgivet forklaring for retten, og både anklageren og T's forsvarer havde oplyst til retten, at de afgivne forklaringer ikke gav anledning til yderligere efterforskningskridt eller ændringer i den planlagte bevistførelse. På denne baggrund og efter en konkret vurdering af de øvrige omstændigheder i sagen finder Højesteret, at der ikke var bestemte grunde til at antage, at T ville eller kunne vanskeliggøre forfølgningen i sagen ved at påvirke F eller andre."

U 2023.2738 H (FORTSAT)

- Højesteret vedrørende den anden fængsling: "Som fastslået ... var betingelserne for fortsat fængsling efter retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, ikke længere opfyldt den 11. august 2022. Der var ikke efter dette tidspunkt indtruffet omstændigheder, der giver grundlag for at ændre denne vurdering, og den 29. september 2022 blev T fundet skyldig i overensstemmelse med tiltalen, således at sagen alene afventede fastsættelse af straffen."
- Højesteret fandt, at der i stedet burde være sket fængsling efter stk. 2, nr. 2.

U 2023.4096 H

- T var sigtet for groft databedrageri ved i perioden fra den 4. august 2022 til den 10. august 2022 på Casino Copenhagen i København, i forening og efter forudgående aftale eller fælles forståelse med medgerningsmænd, uberettiget at have anvendt 17 personers betalingskortoplysninger til at foretage 101 transaktioner til en samlet værdi af ca. 505.000 kr.
- Byretten og landsretten forlængende efter nogen tids frihedsberøvelse fængslingen efter bl.a. stk. 1, nr. 3.

U 2023.4096 H

➤ Højesteret:

"På tidspunktet for landsrettens afgørelse var efterforskningen i sagen afsluttet. Bevisførelsen i sagen bestod ifølge bevisfortegnelsen af 8. december 2022 af dokumentbeviser, afspilning af videoovervågning fra Casino Copenhagen og afhøring af to af de forurettede. Højesteret lægger til grund, at T intet personligt kendskab havde til de to forurettede, der skulle afgive forklaring, eller til de øvrige forurettede i sagen, der ikke skulle afgive forklaring. Det er oplyst, at anklagemyndigheden vedrørende de øvrige forhold i sagen agtede at dokumentere fra politiets anmeldelsesrapporter. T havde endvidere delvist erkendt sig skyldig, og Højesteret lægger til grund, at det ikke var bestridt, at hævningerne var uberettigede.

Højesteret finder på denne baggrund, at der ikke var bestemte grunde til at antage, at T ville eller kunne vanskeliggøre forfølgningen i sagen mod ham, jf. retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3."

U 2023.4096 H (FORTSAT)

> Højesteret fortsat:

”Spørgsmålet er herefter, om der var bestemte grunde til at frygte, at T ville vanskeliggøre forfølgningen ved at advare medskyldige, jf. retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3.

I grundlovsforhøret den 4. oktober 2022 blev T sigtet for at have begået de pågældende forhold »i forening og efter forudgående aftale eller fælles forståelse med pt. ukendte gerningsmænd«. I anklageskriftet af 8. november 2022 blev T imidlertid alene i forhold 54, der angik en hævnning på 7.000 kr. foretaget den 7. august 2022, tiltalt for at have begået forholdet i forening med A.

Der er ikke oplysninger om efterforskningen af A, og det er ikke anført, hvordan T på fri fod ville eller kunne påvirke en eventuel efterforskning eller forfølgning af A.

Højesteret finder på denne baggrund, at der ikke er bestemte grunde til at frygte, at T ville vanskeliggøre forfølgningen ved at advare A.”

U 2024.2370 H

T blev anholdt den 6. september 2023 og sigtet for overtrædelse af strfl. § 191 ved at have været i besiddelse af bl.a. ca. 116 g kokain, ca. 207 g ketamin og ca. 11 g metamfetamin samt kontanter svarende til en værdi af ca. 61.000 kr. Han blev fremstillet i grundlovsforhør den følgende dag, hvor han blev løsladt. Anklagemyndigheden kærede byrettens kendelse til landsretten, der bestemte, at T skulle varetægtsfængsles. Han blev anholdt igen den 24. oktober 2023 og fremstillet i byretten den følgende dag, hvor han blev varetægtsfængslet. Landsretten stadfæstede den 7. november 2023 byrettens kendelse.

Han blev ved Københavns Byrets dom af 19. februar 2024 idømt 2 år og 3 måneders fængsel og udvist med indrejseforbud i 12 år.

Sagen angik for Højesteret, om der på tidspunktet for landsrettens kendelse den 7. november 2023 var grundlag for varetægtsfængsling efter rpl. § 762, stk. 1, nr. 1 (om flugtrisiko) eller nr. 3 (om påvirkningsrisiko). Byretten og landsretten havde fængslet.

U 2024.2370 H (FORTSAT)

Højesteret:

"T er svensk statsborger. Han forklarede under grundlovsforhøret den 7. september 2023, at han siden 2021 havde haft bopæl i Danmark, at han i sommeren 2023 var flyttet fra sin tidligere ægtefælle, og at han i tiden indtil anholdelsen den 6. september 2023 havde boet dels på hotel, dels hos venner og endelig hos sin nye kæreste på en adresse på Frederiksberg. Han blev efter grundlovsforhøret løsladt til denne adresse eller et hotel. Landsretten ændrede den 11. september 2023 byrettens kendelse og bestemte, at T skulle varetægtsfængsles. Han blev herefter anholdt på kærestens bopæl den 24. oktober 2023, første gang politiet søgte efter ham dér.

Under hensyn til, at T havde været på fri fod i knap 7 uger, da han blev anholdt igen, og at anholdelsen skete hos kæresten på den adresse, som han havde oplyst under grundlovsforhøret, finder Højesteret, at der ikke på tidspunktet for landsrettens kendelse den 7. november 2023 var tilstrækkeligt grundlag for at varetægtsfængsle ham i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 1."

U 2024.2370 (FORTSAT)

Højesteret (fortsat):

"Henset til, at T som nævnt havde været på fri fod i knap 7 uger, finder Højesteret endvidere, at der på tidspunktet for landsrettens kendelse ikke var bestemte grunde til at antage, at han yderligere kunne vanskeliggøre forfølgningen i sagen ved at advare eller påvirke andre eller ødelægge beviser. Der var derfor heller ikke grundlag for at varetægtsfængsle ham i medfør af retsplejelovens § 762, stk. 1, nr. 3, på dette tidspunkt."

Jf. også U 2015.1794 H om løsladelse med henvisning til, at formålet med fængslingen var forspildt.

FÆNGSLING EFTER § 762, STK. 2, NR. 1. UDVIKLINGEN I RETSPRAKSIS VEDR. KRAVENE TIL FORHOLDETS GROVHED.

- U 1983.391 H: "varetægtsfængsling ... forudsætter, at sigtelsen angår forhold af en sådan grovhed, at der må forventes idømt en langvarig fængselsstraf eller anden strafferetlig foranstaltning af tilsvarende indgribende betydning".
- Praksis udviklede sig herefter fra at kræve en forventet straf på fml. mindst 8-10 mdr. ubetinget fængsel til at kræve en forventet straf på mindst 1,5-2 års ubetinget fængsel.
- Omkring 2010 kunne det konstateres, at der i byretternes og landsretternes praksis var sket en udglidning tilbage til 8-10 mdr. ubetinget fængsel.
- I flere afgørelser fra 2011 og senere skar Højesteret igennem og fastsatte en absolut mindstegrænse på 1 års ubetinget fængsel eller anden strafferetlig foranstaltning af tilsvarende indgribende betydning.

U 2017.273 H

- Højesterets bemærkninger om fængsling efter § 762, stk. 2, nr. 1:
- "Varetægtsfængsling efter bestemmelsen er ikke begrænset til bestemte kriminalitetsformer, men forudsætter efter praksis, at der foreligger forhold, som ved endelig dom må forventes at udløse en straf på mindst 1 års ubetinget fængsel eller anden strafferetlig foranstaltning af tilsvarende indgribende betydning ...
- Det er ikke tilstrækkeligt til at varetægtsfængsle efter bestemmelsen, at det nævnte mindstekrav for den forventede straf er opfyldt, idet der må foretages en konkret vurdering af, om hensynet til retshåndhævelsen efter oplysningerne om forholdets grovhed skønnes at kræve, at sigtede ikke er på fri fod. Ved denne konkrete vurdering kan kriminalitetens art spille en rolle. F.eks. må der i almindelighed kræves mere til at begrunde fængsling i sager om økonomisk kriminalitet end i sager om personfarlig kriminalitet."

U 2014.1471 H

➤ Højesteret:

➤ "Overtrædelse af lovgivningen om våben og eksplosivstoffer ved under særligt skærpende omstændigheder at besidde eksplosivstoffer, som på grund af deres særdeles farlige karakter er egnet til at forvolde betydelig skade, jf. straffelovens § 192 a, stk. 1, er en kriminalitet af en sådan art, at en straf i form af minimumsstraffen på 1 års fængsel som udgangspunkt vil være tilstrækkelig til at kunne danne grundlag for varetægtsfængsling ud fra hensynet til retshåndhævelsen efter retsplejelovens § 762, stk. 2, nr. 1, ...".

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER